

Bedömning av insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Dokumenttyp	Riktlinjer
Fastställd/upprättad	Kommunstyrelsen 2024-06-05, § 78
Senast reviderad	
Detta dokument gäller för	Socialtjänst
Giltighetstid	Tills vidare
Dokumentansvarig	Verksamhetschef Socialtjänst
Dnr	2024-171

Innehåll

Inledning.....	4
Syftet med riktlinjerna	4
Rätten till insatser.....	4
Riktlinjernas målgrupp.....	4
Rätten till insats	4
Begära insatser enligt 8 § LSS	4
Personkretsbedömning.....	4
Personkrets 1	5
Personkrets 2	5
Personkrets 3	5
Goda levnadsförhållanden	5
Bosättningskommun	6
Förhandsbesked enligt 16 § LSS	6
Föräldrabalken.....	6
Gemensamt hushåll	6
Asylsökande.....	6
Informationsskyldighet.....	7
Barnets rättigheter	7
Barnkonventionen	7
Orosanmälan	7
Handläggning av ärenden.....	7
Individens behov i centrum - IBIC.....	7
Barnperspektivet i handläggningen	8
Barnkonsekvensanalys	8
Ansökan och aktualisering.....	9
Utredning.....	9
Kommunicering	9
Beslut.....	9
Besvärshänvisning och överklagande.....	10
Beviljad insats, verkställighet	10
Uppföljning.....	10
Insatser enligt LSS.....	10
Lagstiftning.....	10

Råd och stöd 9 § p 1 LSS.....	11
Personlig assistent 9 § p 2 LSS.....	11
Kommunens ansvar för personlig assistans.....	11
Personlig assistans över 66 års ålder.....	12
Personlig assistans till barn.....	12
Grundläggande behov.....	13
Personlig assistans i daglig verksamhet.....	14
Personlig assistans under vistelse på sjukhus.....	14
Ledsagarservice 9 § p 3 LSS.....	15
Kontaktperson 9 § p 4 LSS.....	15
Avlösarservice 9 § p 5 LSS.....	15
Korttidsvistelse 9 § p 6 LSS.....	15
Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt 9 § p 7 LSS.....	16
Bostad med särskild service.....	16
Bostad med särskild service för barn 9 § p 8 LSS.....	16
Bostad med särskild service för vuxna 9 § p 9 LSS.....	16
Daglig verksamhet 9 § p 10 LSS.....	17
Individuell plan enligt LSS och Samordnad individuell plan (SIP).....	17
Individuell plan (IP).....	17
Samordnad individuell plan (SIP).....	17

Inledning

Syftet med riktlinjerna

Syftet med riktlinjerna är att stärka rättssäkerheten genom att skapa ett enhetligt synsätt vid bedömningar och att säkerställa att personer med likvärdiga behov bedöms på liknande sätt. Riktlinjerna ska samtidigt ge stöd och vägledning för LSS-handläggarna i deras arbete. Riktlinjerna ska användas vägledande, handläggarna fattar beslut om en insats efter en individuell bedömning utifrån den enskildes behov.

Riktlinjerna utgår från gällande lagstiftning, rättspraxis, förarbeten till aktuella lagar samt föreskrifter från Socialstyrelsen. Insatser som den enskilde beviljas ska överensstämma med de mål och grundläggande värderingar som gäller för Hjo kommun.

I riktlinjerna används förkortningarna LSS som står för Lagen (1993:387) med stöd och service till vissa funktionshindrade, SoL som står för Socialtjänstlag (2001:453) samt SFB som står för Socialförsäkringsbalken (2010:110).

Rätten till insatser

Riktlinjernas målgrupp

Målgrupp för riktlinjen är barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar. LSS är en rättighetslag för en viss grupp av människor med stora och varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar. Alla personer med funktionsnedsättning omfattas inte av LSS. För att ha rätt till insatser krävs att:

1. Den enskilde omfattas av någon av lagens tre personkretsar,
2. den enskilde behöver sådan hjälp i sin livsföring samt
3. att insatserna behövs för att stärka att den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor

Målet med insatserna är att personer med funktionsnedsättning ska känna delaktighet och jämlikhet i samhället, vilket innebär att de ska kunna delta i samhällslivet på samma villkor som andra.

Rätten till insats

Lagen (1993:387) med stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är en rättighetslag. Insatserna behövs för att den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsförhållanden. Den som uppfyller kraven för att tillhöra lagens personkrets har rätt att få vissa i lagen angivna insatser, förutsatt att den enskilda har behov av insatsen för sin livsföring och att behovet inte är tillgodosett. För att insats ska kunna nekas på grund av att behovet tillgodoses på annat sätt, ska behovet vara faktiskt tillgodosett till skillnad från insatser enligt SoL där ansökningar kan avslås om bedömningen är att behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Begära insatser enligt 8 § LSS

Insatser enligt LSS ska ges den enskilde endast om denne begär det. Även att tacka ja till ett erbjudande från LSS-handläggaren som tolkat den enskildes behov är liktydigt med en begäran. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan ska vårdnadshavare, god man, förmyndare eller förvaltare begära insatsen för den enskilde.

Personkretsbedömning

För att få insatser enligt LSS krävs att den enskilde omfattas av någon av lagens tre personkretsar. Personkretsbedömningen ska alltid göras före beslut om insats. Bedömningen av om en person omfattas av LSS personkrets ska framgå vid alla beslut om insats enligt LSS och kan överklagas.

Personkretsfrågan är därför en viktig utgångspunkt i utredningen. En personkretsbedömning kan inte aktualiseras av andra omständigheter än ansökan om insatser enligt LSS.

Lagen omfattar personer med:

1. utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd (1 § p 1 LSS),
2. betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom (1 § p 2 LSS), eller
3. andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service (1 § p 3 LSS)

För att avgöra om en person omfattas av någon av personkretsarna enligt LSS ska bedömningen grundas på läkarintyg och andra underlag (till exempel från arbetsterapeut) som bekräftar personens funktionsnedsättning och beskriver vilka konsekvenser funktionsnedsättningen medför i vardagen för den enskilde och för livsföringen i övrigt. Huruvida en person omfattas av personkrets 1 och 2 bestäms utifrån den enskildes diagnos utan hänsyn till den enskildes stödbehov. Om en person omfattas av personkrets 3 avgörs däremot utifrån den enskildes behov i förhållande till dennes funktionsnedsättning (i förhållande till omgivningen).

Personkrets 1

För att en person ska kunna omfattas av personkrets 1 i LSS krävs att den enskilde har någon av diagnoserna utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd. Diagnosen ska vara medicinskt styrkt genom intyg. Regionen ansvarar för att utreda och fastställa diagnoser som rör utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd.

Personkrets 2

Personkrets 2 i LSS omfattar personer som i vuxen ålder fått en hjärnskada med ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder som följd. Utredningen ska styrka hjärnskada och betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder. Regionen ansvarar för att utreda och fastställa diagnoser som rör hjärnskador som förvärvats i vuxen ålder.

Personkrets 3

Personkrets 3 i LSS omfattar personer med andra varaktiga och omfattande fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande. Funktionsnedsättningen ska vara stor och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ge ett omfattande behov av stöd eller service.

Funktionsnedsättningen kan vara medfödd eller förvärvad. I personkretsen återfinns barn, ungdomar och vuxna med långvariga habiliterings och rehabiliteringsbehov. För personer med flera funktionsnedsättningar måste den samlade effekten bedömas. Små men flera funktionsnedsättningar kan tillsammans förorsaka betydande svårigheter. Bedömning av personkrets 3 görs i samband med handläggning av den enskildes ansökan om insatser. Underlag för bedömningen ska inhämtas från läkare, arbetsterapeut eller psykolog.

Goda levnadsförhållanden

Begreppet goda levnadsvillkor i relation till skäliga levnadsvillkor i SoL, beskrivs inte närmare av lagstiftaren. För att förstå innebörden av respektive begrepp får man utgå från målen för respektive lagstiftning, LSS och SoL. Goda levnadsvillkor enligt LSS är att jämföra med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder, medan skälig levnadsnivå enligt SoL anger vad som krävs

för att den enskilde ska klara sig. Skillnaden förklaras genom de olika utgångspunkterna för respektive lag, där LSS ofta avser livslånga behov medan SoL i huvudsak avser mer tillfälliga behov och insatser.

Bosättningskommun

Huvudregeln är att stöd- och serviceinsatser enligt LSS ska tillgodoses i och av den kommun där en person är bosatt. Vid bedömning av var en person ska anses vara bosatt kan ledning hämtas från folkbokföringslagens bestämmelser. Det är bosättningskommunen som ansvarar för stöd och hjälpinsatser enligt LSS för enskilda oavsett om han eller hon tillfälligt eller under en längre tid vistas i en annan kommun. Om personen varaktigt vill tillhöra den kommun där den faktiskt vistas kan en begäran om förhandsbesked om att få insatser enligt LSS lämnas till vistelsekommunen.

Bosättningskommunen ska ansvara för insatser enligt LSS till den enskilde så länge han eller hon inte väljer att bosätta sig i en annan kommun. Ett undantag från bosättningskommunens ansvar är när någon vistas i en kommun och behöver ett omedelbart stöd. Det är då vistelsekommunen som ska ansvara för det stöd enligt SoL som kan behövas i den akuta situationen.

Den kommun som beslutat om boende i en annan kommun, oavsett om boendet är en insats enligt LSS eller SoL, har ansvar för alla insatser enligt LSS som den enskilde kan ha behov av. För familjehemsplacerade barn och ungdomar från annan kommun är det placeringskommunen som har ett ansvar att utreda och fatta beslut om insatser enligt LSS. När beslutet är fattat så kan en överenskommelse om utförande göras mellan beslutande kommun och den kommun barnet vistas i.

Förhandsbesked enligt 16 § LSS

Om en person som omfattas av LSS vill bosätta sig i Hjo kommun ska kommunen på den enskildes ansökan ge förhandsbesked om rätten till insatser. En ansökan om förhandsbesked från en person som tänker bosätta sig i kommunen ska behandlas enligt samma villkor som om den enskilde redan är bosatt där. Skälen till att den enskilde vill flytta saknar betydelse, men avsikten måste vara klar och bestämd och den enskilde kan inte söka förhandsbesked i flera kommuner samtidigt.

Ett förhandsbesked är giltigt i sex månader räknat från den dag då de insatser som förhandsbeskedet omfattar blir tillgängliga för den enskilde. När det gäller exempelvis rätt till bostad med särskild service enligt LSS bör förhandsbeskedets giltighetstid därför räknas från och med när den enskilde får ett erbjudande om plats i ett boende. Skyldigheten att tillhandahålla insatsen inträder först när den enskilde flyttat till kommunen.

Föräldrabalken

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har liksom andra vårdnadshavare ansvar enligt föräldrabalken för barns omvårdnad och trygghet. Vårdnadshavaren ska svara för att barnet får den tillsyn och omvårdnad som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Föräldraansvaret kan påverka rätten till stöd och ju yngre ett barn är desto mer ansvar åligger vårdnadshavarna.

Gemensamt hushåll

Makar har ett gemensamt ansvar för hem och hushåll. Den enskildes rätt till personlig assistans för sysslor i hemmet eller annan hjälp i hemmet påverkas därför av det gemensamma ansvar som äkta makar har enligt äktenskapsbalken. Bedömning görs på samma sätt om den enskilde är sambo och i andra situationer när den enskilde delar hushåll med en annan vuxen person.

Asylsökande

I lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) finns vissa bestämmelser om bistånd till asylsökande m.fl. Om en person med funktionsnedsättning som omfattas av LMA ansöker om bistånd

för särskilda behov som inte täcks av LMA är kommunen skyldig att pröva den enskildes behov enligt SoL, med undantag för bistånd för försörjning, där behovet tillgodoses genom LMA. För rätt till insatser enligt 9 § LSS ställs krav på bosättning i den ansvariga kommunen. Om sådan saknas ska ansökan avslås. Behovet av insatser av motsvarande karaktär får i stället prövas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Informationsskyldighet

I samband med en utredning enligt LSS ska handläggaren informera om andra relevanta samhällsinsatser som exempelvis träffpunkter, anhörigstöd, frivilligorganisationer osv.

Informationsskyldigheten gäller även information om insatser enligt LSS och SoL till de som är i behov av insatser men som inte är motiverade att ta emot stöd.

Barnets rättigheter

Barns samtycke till insatser enligt LSS gäller från och med att barnet fyller 15 år. Barn som fyllt 15 år kan också själva ansöka om insatser. Vårdnadshavaren har dock rätt och skyldighet att bestämma i barnets angelägenheter upp till att barnet fyller 18 år. En begäran från en person mellan 15 och 18 år att exempelvis flytta till bostad med särskild service kan därför inte bifallas mot vårdnadshavarens vilja och inte heller mot den unges vilja.

Barnkonventionen

All verksamhet i Hjo kommun som rör barn med funktionsnedsättning ska vila på de grundläggande bestämmelserna i FN:s barnkonvention. Detta gäller även vid utredningar gällande barn samt när en person med funktionsnedsättning som har vårdnadsansvar för barn ansöker om insatser enligt LSS. Det är viktigt att beakta barnperspektivet både i bedömning av behov och utformningen av insatser. Med barn avses varje människa under 18 år.

Några av principerna i barnkonventionen är:

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
- Ingen får diskrimineras.
- Barnets bästa ska komma i första hand, vid alla slags åtgärder och beslut som berör barnet. All planering och alla beslut ska innefatta en prövning av barnets bästa.
- Alla barn har rätten till livet och att få utvecklas till en trygg individ.
- Barnets rätt till information och att komma till tals.

Orosanmälan

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdomar samt andra verksamheter inom socialtjänsten är enligt SoL skyldiga att genast göra en orosanmälan till Barn- och familjeenheten om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Denna skyldighet omfattar även verksamhet enligt LSS. Anmälningsskyldigheten innebär att sekretessen mellan olika myndigheter och självständiga verksamhetsgrenar inom socialtjänsten bryts.

Handläggning av ärenden

Individens behov i centrum - IBIC

Inom Funktionsstöd i Hjo kommun används det nationella arbetssättet "Individens behov i centrum" (IBIC). IBIC är ett behovsinriktat och systematiskt arbetssätt för att bedöma behov utifrån SoL och LSS. Modellen är ett stöd för handläggaren och utföraren när de ska identifiera och beskriva individens behov, resurser, mål och resultat. Det är individens behov som styr vilka insatser som kan erbjudas och hur de sedan kan utformas. Modellen gör det också möjligt att följa upp individens

resultat och värdera måluppfyllelse. Genom att använda Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa; ICF, är det möjligt att beskriva individens situation både fysiskt, psykiskt och socialt. Med ett systematiskt arbetssätt beskrivs nuläge, mål och resultat med strukturerad dokumentation. I dokumentationen går det att följa individen genom processen, från ansökan till avslutad insats.

Utredning av en ansökan görs utifrån den enskildes behov inom olika livsområden:

- Lärande och att tillämpa kunskap
- Allmänna uppgifter och krav
- Kommunikation
- Förflyttning
- Personlig vård
- Hemliv
- Mellanmänniska interaktioner och relationer
- Utbildning, arbete, sysselsättning och ekonomiskt liv
- Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv
- Känsla av trygghet
- Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående

Barnperspektivet i handläggningen

Barnperspektivet ska vara genomgående i all handläggning när det förekommer barn i anslutning till ärendet, både i ärenden där barnet självt är aktuellt för en insats och när ärendet gäller föräldrar med sjukdom eller funktionsnedsättning. Att ha ett barnperspektiv i handläggningen innebär bland annat:

- Dokumentera hur barnets behov har beaktats, vilka eventuella överväganden som gjorts och hur detta påverkat beslutet. Detta gäller såväl vid beslut med avslag som bifall.
- Bedöma vad som är barnets bästa utifrån en helhetsbedömning med stöd i bland annat barnkonventionen.
- Under handlägningsprocessen, i samråd med föräldrarna, tala med barnet, med beaktande av dess ålder och mognad.
- Då vårdnadshavare har behov av stöd innebär det vanligtvis ett större behov om det finns barn i hemmet.

Barnkonsekvensanalys

I utredningar gällande barn bör en barnkonsekvensanalys göras för att belysa att barnets bästa har genomtyrat hela utredningen.

Exempel på hur en barnkonsekvensanalys kan formuleras:

XX bästa har varit centralt under utredningen och en barnkonsekvensanalys har gjorts utifrån FN:s barnkonvention för att säkerställa att XX:s rättigheter har tagits till vara.

XX har getts möjlighet att uttrycka sina åsikter i form av enskilt samtal med LSS-handläggare. (Beskriv här hur samtalen gått till: plats, metod ex. känslkort, har barnet/den unga fått kontaktuppgifter osv.) XX har även fått åldersadekvat information om handlägningsprocessen.

Barnets bästa har varit centralt genom utredningen både ur ett kort- och långsiktigt perspektiv. Fokus har varit att i samverkan med familjen och andra runt barnet kartlägga barnets behov av stöd.

Insatsen (ex. personlig assistans, korttidsvistelse) är i enighet med XX bästa och syftar till att främja XX:s utveckling och delaktighet i samhället.

LSS-handläggarens bedömning är att XX ansökan har hanterats likvärdigt utifrån gällande lagstiftning och praxis och därför inte diskriminerats. Beslut har fattats med hans/hennes bästa i åtanke.

Ansökan och aktualisering

Ansökan om insatser enligt LSS görs av den enskilde eller vårdnadshavare/god man/förvaltare, muntligen eller skriftligt med hjälp av LSS-handläggare om det behövs. Några formella krav på hur en ansökan ska göras finns inte. I samband med att handläggaren tar emot ansökan görs en kontroll att den sökande är bosatt i kommunen.

Utredning

Utredningar enligt LSS omfattas av bestämmelserna i Förvaltningslag (2017:900). Där framgår bland annat att alla ärenden som rör enskilda ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Utredningens omfattning kan variera beroende på den enskildes behov och vilken typ av insats som efterfrågas. Utredningen ska vara tillräckligt omfattande för att kunna ge ett tillfredsställande underlag för beslut, men får inte innehålla andra uppgifter än vad som är nödvändigt för utredningens syfte. Insamling av fakta kan ske genom uppgifter från den enskilde eller uppgifter från andra. Det är av stor vikt att LSS-handläggaren vid behov samverkar med andra professioner och samråder med personer i den enskildes närhet för att få en samlad bild av livssituationen. Detta ska alltid ske med den enskildes samtycke. Förvaltare och god man ska, om den enskilde så önskar, beredas möjlighet att ge sina synpunkter. Det ska framgå av utredningen vad som är faktiska omständigheter och vad som är bedömningar.

En noggrann och relevant, individuell bedömning ska göras. Detta förutsätter bland annat god kännedom om olika funktionsnedsättningar, deras upphov, variationer och betydelse för möjligheterna att leva ett liv så likt andras som möjligt och i gemenskap med andra. Kunskap om vilka konsekvenser olika funktionsnedsättningar kan medföra och hur de kan reduceras genom till exempel hjälpmedel och bostadsanpassning har också stor betydelse. Utredning och bedömning ska genomföras i samråd med den enskilde och beslutet ska bygga på en helhetssyn där hänsyn tas till sociala, medicinska, psykologiska och pedagogiska behov. En individuell bedömning ska göras i varje enskilt fall.

Exempel på intyg som kan behöva inhämtas är läkarintyg och intyg från arbetsterapeut. Att ha intyg som stärker hälsotillstånd och funktionsförmåga är särskilt viktigt vid ansökan om personlig assistans.

Kommunicering

Enligt 25 § Förvaltningslagen (2017:900) är en myndighet skyldig att innan den fattar beslut i ett ärende, om det inte är uppenbart obehövt, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet samt ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet. Först efter detta får beslut fattas i ärendet. KommunikERING ska alltid ske om beslutet går den enskilde emot på något sätt. KommunikERING kan vara skriftlig eller muntlig. Att kommunikerings skett samt svar på kommunikerings ska dokumenteras i den enskildes journal. Vad som är skäligt rådrum vid kommunikerings är olika beroende på vilka handlingar det gäller men bör vara minst fem dagar.

Beslut

Beslutet ska vara tydligt. Det ska klart framgå vad den enskilde begärt och vad som beviljats respektive avslagits. Såväl bifall som avslag ska motiveras. Om skäl till avslag är att behovet är

tillgodosett på annat sätt ska det framgå att behovet faktiskt är tillgodosett och hur. Avslagsbeslut kan överklagas till förvaltningsrätten varför en besvärshänvisning ska bifogas beslutet. I kommunens delegationsordning framkommer det vem som har delegation att fatta beslut om vilka insatser.

Det är lämpligt att tidsbegränsa beslut om behovet av insatserna antas kunna förändras över tid. Vissa typer av insatser är mindre lämpliga att tidsbegränsa, exempelvis bostad med särskild service. Det bör, i beslut där behovet kan förändras över tid, exempelvis beslut om ledsagning och kontaktperson, framgå i beslutsformuleringen att beslutet kan komma att omprövas vid förändrade förhållanden.

När en person har assistansersättning enligt SFB och denna får ytterligare insats enligt LSS från kommunen är kommunen skyldig att anmäla detta till Försäkringskassan. Även omvårdnadsbidrag och vårdbidrag som beviljats av Försäkringskassan kan komma att reduceras vid förändring av kommunens insatser.

Besvärshänvisning och överklagande

Vid ett avslag eller ett delavslag ska alltid en besvärshänvisning skickas med. Den enskilde har rätt att, hos Förvaltningsrätten, överklaga beslut som inte innebär fullt bifall. Domstolen kan efter prövning ändra beslutet om de anser att kommunen gjort en felaktig bedömning. LSS handläggaren ska, om den enskilde önskar det, vara behjälplig med överklagandet. Överklagandet ska inkomma till nämnden inom tre veckor från den dag den enskilde fick del av beslutet. Om överklagandet inkommit i tid görs en förnyad bedömning av behovet enligt delegationsordning. Om ingen ändring görs, eller om ändringen inte helt motsvarar det den enskilde ansökt om, skickas överklagandet vidare till Förvaltningsrätten för prövning. Även om kommunen ändrar sitt beslut ska överklagan med uppgifter om det ändrade beslutet skickas för information till Förvaltningsrätten.

Beviljad insats, verkställighet

Bedömningen och en beställning av det som beviljats ska sändas till den enhet som ansvarar för utförandet av insatsen. Beslutet ska verkställas snarast och senast inom tre månader. Beslut som inte verkställs inom tre månader på grund av att den enskilde inte tar emot stödet följs upp, omprövas eller avslutas. I uppföljningen ska verksamheten redogöra för hur det motiverande arbetet utförts av utföraren. Den enskilda har möjlighet att söka på nytt om insatsen avslutas.

I samband med att insatsen startas upp gör utförarna en genomförandeplan tillsammans med den enskilde och eventuellt anhöriga eller god man. Genomförandet av insatserna ska främja delaktighet och självständighet och den enskildes önskemål ska tas i beaktande i planeringen av insatser.

Uppföljning

Beslut enligt LSS ska följas upp kontinuerligt, vid förändringar och alltid innan de upphör att gälla. Även beslut som gäller tills vidare ska följas upp regelbundet. Nämnden har ansvar för att följa upp hur beviljade insatser utförs, att insatserna tillgodoser den enskildes behov av hjälp och stöd, att verkställigheten sker i enlighet med beslutet och med hänsyn till den enskildes medinflytande samt är av god kvalitet. Viktiga underlag vid uppföljningen är det tidigare beslutet, genomförandeplanen samt uppgifter kring i vilken omfattning insatsen utförts. Beslut som pågår under längre tid följs upp minst en gång om året.

När en insats avslutas ska det i dokumentationen framgå när och av vilka skäl insatsen avslutas.

Insatser enligt LSS

Lagstiftning

I 9 § LSS återfinns de insatser för särskilt stöd och service som kan lämnas med stöd av lagen.

Insatserna anges i tio punkter:

1. Rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder,
2. Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligena kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kapitlet socialförsäkringsbalken
3. Ledsagarservice,
4. Biträde av kontaktperson,
5. Avlösarservice i hemmet,
6. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet,
7. Korttidsstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov,
8. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet,
9. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad för vuxna,
10. Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.

Råd och stöd 9 § p 1 LSS

Råd och stöd är stödinsatser av övergripande natur och som ligger hälso- och sjukvården nära. Insatser kan ges av bland annat kurator, psykolog, dietist, sjukgymnast, talpedagog och arbetsterapeut. Insatsen är inte en sjukvårdande behandling utan av rådgivande och stödjande karaktär. Stödet kan ges till den enskilde och till anhöriga och/eller personal.

Personlig assistent 9 § p 2 LSS

Insatsen personlig assistans syftar till att möjliggöra för personer att leva ett självständigt liv. Personer som har stora hjälpbehov av personlig karaktär har möjlighet att få ett personligt utformat stöd genom insatsen personlig assistans. För att ha rätt till personlig assistans enligt LSS krävs att den enskilde har behov av denna insats för sina grundläggande behov. Med grundläggande behov avses mycket personliga stödinsatser. Den som har rätt till personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till att få hela hjälpbehovet tillgodosett genom denna insats.

Lagen anger inte någon lägsta nivå för antal timmar grundläggande behov som ger rätt till personlig assistans men grundtanken när det gäller personlig assistans är att det handlar om stora hjälpbehov som ska tillgodoses. Behov av mindre omfattande insatser kan ofta tillgodoses på annat sätt genom hjälp i hemmet enligt SoL, ledsagare osv. I det totala behovet av personlig assistans räknas också in tid som inkluderar städning, inköp och liknande uppgifter, under förutsättning att den enskilde är delaktig när insatserna utförs.

Kommunens ansvar för personlig assistans

Personlig assistans handläggs av två huvudmän, kommunen och Försäkringskassan. Kommunen är ansvarig för personlig assistans till personer som behöver assistans för sina grundläggande behov under högst 20 timmar per vecka, vid tillfälliga behov och i vissa andra situationer där personlig assistans kan behövas men där assistansersättning genom Försäkringskassan (51 kap 2 § SFB) inte kan beviljas.

Beslut om personlig assistans enligt 9 § p 2 LSS avser biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligena kostnader för sådan assistans, till den del behovet av ekonomiskt stöd inte täcks av bestämmelserna i SFB. Schablonersättningens storlek för den statliga assistansersättningen fastställs varje år av regeringen. Om det finns särskilda skäl, kan förhöjd timersättning utbetalas. Skäl för förhöjt timbelopp kan vara att den enskilde behöver särskilt kvalificerad personal eller personal som behöver särskilt stöd i sitt arbete. Ett exempel kan vara i de fall där speciell kompetens behövs för att tolka vad den enskilde vill förmedla.

Om någon hos kommunen ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt 9 § p 2 LSS ska kommunen, om den enskilde kan antas ha rätt till assistansersättning, anmäla detta till Försäkringskassan. Försäkringskassan har då att pröva frågan om assistansersättning enligt 51 kap 2 § SFB.

Kommunens yttersta ansvar

Kommunen har det yttersta ansvaret för insatsen personlig assistans. När kommunen beviljar personlig assistans enligt LSS och en ansökan även är inskickad till Försäkringskassan ska ett förbehåll dokumenteras i beslutet där det framgår att kommunens beslut är i avvaktan på Försäkringskassans beslut. I samband med att Försäkringskassan beslutar enligt SFB om assistansersättning ska kommunen ompröva sitt LSS-beslut oavsett om Försäkringskassan beviljar eller avslår. Detta ska anges i LSS-beslutet till den enskilde.

Tillfälligt behov av personlig assistans

Exempel på ett tillfälligt behov av assistans är i samband med vistelse på annan ort för en person som i vanliga fall inte har rätt till/behov av personlig assistans, men som i en ovan, eller dåligt anpassad miljö har ett utökat behov av hjälp i sin dagliga livsföring. En person som bor i gruppboende kan också ha rätt till personlig assistans i sådana sammanhang. Kommunen har även ansvar för tillfälliga utökningar av assistans utöver vad som beviljats inom ramen för assistansersättning enligt SFB.

Vid sjukdom av ordinarie personlig assistent ansöker/begär den enskilde/dess företrädare om tillfällig utökning av personlig assistans. Kommunen betalar då ut ekonomiskt stöd till ansvarig utförare för utförd personlig assistans.

Personlig assistans över 66 års ålder

Rätten till personlig assistans enligt LSS finns kvar när den enskilde fyller 66 år om insatsen har beviljats innan han eller hon har fyllt 66 år, eller ansökan om sådan insats inkommer senast dagen före 66-årsdagen och därefter blir beviljad. Insatsen personlig assistans enligt LSS får inte utökas efter det att den insatsberättigade fyllt 66 år. Ansökan om utökad hjälp kan då beviljas i form av hjälp i hemmet enligt SoL.

Personlig assistans till barn

Vid en bedömning av små barn med funktionsnedsättning är utgångspunkten den aktuella situationen då det sannolikt inte går att förutse barnets funktionsförmåga över tid. På grund av barnets låga ålder framkommer det kanske inte om funktionsnedsättningen är så stor att den orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen då alla små barn behöver hjälp med att äta, kommunicera och förflytta sig. Vid bedömningen av personlig assistans för barn ska föräldraansvaret beaktas utifrån barnets ålder. Från och med att barnet är ca 12 år förväntas inte längre föräldrarna ansvara för barnets grundläggande behov. Vid bedömning av barns rätt till personlig assistans görs ett schablonavdrag från grundläggande behov och ett schablonavdrag från andra personliga behov. Föräldraansvarets storlek framgår av 6 a § Förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade och bilagan till samma förordning.

Personlig assistans som ges till ett barn påverkar i hög grad hela familjens livssituation. Det är därför väsentligt att assistansen anpassas till varje familjs individuella behov och att barnets vårdnadshavare

ges ett avgörande inflytande över hur stödet till barnet utformas. Syftet med assistansen är ofta att tillgodose föräldrarnas behov av avlösning i omvårdnaden eller att ge familjen möjlighet att genomföra sådana aktiviteter som barnet inte deltar i.

I de fall en förälder är personlig assistent åt sitt egna barn är det viktigt att uppmärksamma frågan om avlastning för att ge familjen möjlighet att genomföra sådana aktiviteter som barnet inte deltar i.

Personlig assistans under vistelse i förskola och skola

I undantagsfall kan barn och ungdomar ha rätt till insatsen personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt SFB under vistelse i förskola eller skola. Grundregeln är dock att för barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska behovet tillgodoses inom ramen för den kommunala verksamheten. Denna grundregel inkluderar rätt till individuellt stöd av resursperson eller elevassistent, vid behov. Om insatsen personlig assistans i förskola eller skola efterfrågas ska samråd ske mellan berörda parter.

Grundläggande behov

Med grundläggande behov avses i 9 a § LSS:

1. Andning
2. Personlig hygien
3. Måltider
4. Av- och påklädning
5. Kommunikation med andra
6. Stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom
7. Stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa

Andning

Hjälp med andning räknas som hjälp med ett grundläggande behov om det finns en dokumenterad nedsättning av andningsfunktionen och det finns risker för den enskildes hälsa och ytterst liv, om den enskilde inte får hjälpen. Hjälp som mer allmänt ska förbättra andningsförmågan, eller underlätta andning, räknas däremot inte som hjälp med grundläggande behov.

Personlig hygien

Det grundläggande behovet personlig hygien innefattar ett antal moment som kan betraktas som fysiskt nära, exempelvis hjälp med toalettbesök, att hålla sig ren och viss kroppsvård, som att raka sig, borsta tänderna, ta av och på protes och att klippa naglarna. Sminkning, manikyr och pedikyr räknas inte in under grundläggande behov eftersom det inte syftar till att hålla sig ren.

Måltider

För att hjälp med måltiden ska beaktas i bedömningen av de grundläggande behoven krävs att personen behöver hjälp med intagandet av måltiden. Med det menas att personen behöver hjälp med att föra maten till munnen. Även övervakning vid sväljsvårigheter kan ingå. Måltider i form av sondmatning räknas alltid som hjälp med grundläggande behov.

Hjälp med måltid omfattar hela den tid det tar att inta en måltid. Övriga moment runt måltiden som hjälp med att laga mat, duka fram mat, att få mat på tallriken, att skära och dela mat anses inte vara grundläggande behov.

Av- och påklädning

För att hjälp med av- och påklädning ska beaktas i bedömningen av de grundläggande behoven krävs att det finns ett behov av hjälp med det som är fysiskt nära och av privat och känslig karaktär. Det innebär behov av hjälp med själva av- och påklädningen av de kläder som är närmast kroppen, exempelvis underkläder, strumpor och proteser.

Kommunikation med andra

Ett grundläggande behov av assistans för att kunna kommunicera med andra innebär att den enskilde behöver ha ytterligare en person, det vill säga den personliga assistenten, närvarande för att en kommunikation över huvud taget ska vara möjlig. Den personliga assistenten behöver kunskap om hur den enskilde kommunicerar, funktionsnedsättningen och särskild kunskap om den som får hjälpen.

Stöd på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga skada

Insatsen avser situationer där den enskilde till följd av sin psykiska funktionsnedsättning behöver stöd för att begränsa risken för att han eller hon fysiskt skadar sig själv, andra eller egendom. Det kan till exempel handla om att de enskildes beteende är utagerande, impulsstyrt eller självskadande. Det ska inte handla om punktinsatser utan insatsen ska innebära sådan aktiv tillsyn av övervakande karaktär som har sin grund i den enskildes psykiska funktionsnedsättning och som behövs för att begränsa allvarliga konsekvenser av den enskildes riskbeteende.

Stöd som den enskilde behöver på grund av ett medicinskt tillstånd

Det grundläggande behovet i sjunde punkten avser stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa. Behovet av stöd ska finnas fortlöpande under större delen av dygnet (en period utan avbrott om mer än 12 timmar). Det bör finnas en påtaglig risk för att ett uteblivet stöd direkt kan leda till ett livshotande tillstånd, till akuta skador eller till att det medicinska tillståndet omedelbart försämras. Det kan till exempel röra sig om risk för skador i samband med ett epilepsianfall. Stödbehovet kan avse såväl praktiska åtaganden som sådan uppsikt som behövs för att kunna inbegripa om situationen kräver det.

För att hälso- och sjukvårdsåtgärder som avser ett medicinskt tillstånd ska kunna vara assistansgrundade förutsätts att det är fråga om egenvård enligt lagen (2022:1250) om egenvård. Med egenvård avses en hälso- och sjukvårdsåtgärd som behandlande hälso- och sjukvårdspersonal har bedömt att en patient kan utföra själv eller med hjälp av någon annan. Personlig assistans kan inte lämnas för delegerade sjukvårdande insatser enligt HSL.

Personlig assistans i daglig verksamhet

I insatsen daglig verksamhet ingår omvårdnad. Det ingår i verksamhetens ansvar att ge all den omvårdnad som behövs för att den enskilde ska klara av att vistas i den dagliga verksamheten. Om det finns särskilda skäl kan man dock undantagsvis bevilja personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt SFB i daglig verksamhet.

Personlig assistans under vistelse på sjukhus

Den som har personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt SFB, kan om det finns särskilda skäl, ges möjlighet att hela tiden eller under en del av beviljad tid, ha med sig sin personliga assistent under sjukhusvistelse upp till fyra veckor. Särskilda skäl kan vara:

- att personens möjligheter att kommunicera förutsätter att en person med ingående kunskaper om denne finns till hands.

- att personens hälsotillstånd kräver att ett starkt begränsat antal personer med ingående kunskap om personen finns till hands.

Ledsagarservice 9 § p 3 LSS

Ledsagarservice ges i syfte att möjliggöra delaktighet i samhället och en aktiv fritid utanför hemmet genom att ge stöd till och från kultur- och fritidsaktiviteter, tand- och sjukvård, besök hos släkt och vänner eller att promenera. Ledsagning för kultur- och fritidsaktiviteter gäller stöd till och från enklare aktiviteter och främst för vardagliga sammanhang i närområdet.

Vid besök hos tand- och sjukvård är ledsagaren till för hjälp och stöd till och från vårdinrättningen och kan även vara med under själva besöket. Insatsen tidsbegränsas oftast för en period då en ledsagare kan följa med på flera besök inom tand- och sjukvården. Ledsagning kan också beviljas för specifika tillfällen/aktiviteter och ska då avslutas efter genomförd aktivitet.

Funktionsnedsatta har inte rätt till ledsagarservice för att kunna företa sig längre semesterresor. En sådan insats kan endast beviljas i mycket speciella undantagsfall, till exempel om man ej tidigare beviljats ledsagare för någon liknade resa och behovet av fritidsaktiviteter inte har tillgodosetts på annat sätt. En längre resa exempelvis utomlands bedöms inte vara nödvändig för att tillförsäkra den enskilde goda levnadsvillkor.

Kontaktperson 9 § p 4 LSS

Kontaktperson beviljas när den enskilde har få vänskapskontakter, ett begränsat socialt nätverk, riskerar social isolering eller har behov av att bryta isolering. Isolering kan i detta sammanhang tolkas som en upplevelse av utanförskap hos den enskilde, att den enskilde lever ett tillbakadraget liv och är i avsaknad av sällskap. Stödet utförs genom enklare aktiviteter i närområdet. Insatsen ska främja den enskilde att kunna finna egna kontakter och arenor för social interaktion. Vid bedömningen av behovet av kontaktperson till barn ska LSS-handläggaren beakta omfattningen av föräldraansvaret för barn utan funktionsnedsättning i jämförbar ålder. Omfattningen beviljas i antal tillfällen per månad utifrån den enskildes behov.

I insatserna bostad med särskild service för barn och ungdomar (9 § p 8 LSS) samt bostad med särskild service för vuxna (9 § p 9 LSS) ingår fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. I undantagsfall kan det finnas skäl för ett kompletterande stöd i form av kontaktperson.

Avlösarservice 9 § p 5 LSS

Syftet med avlösarservice i hemmet är att anhöriga ska få möjlighet att koppla av, utträtta sysslor och genomföra aktiviteter i eller utanför hemmet. Avlösarservice är en avlastning och ska i huvudsak ske i hemmet. Den ges för att familjen ska kunna genomföra aktiviteter som den funktionsnedsatta inte deltar i eller för att anhöriga ska kunna ägna sig åt syskon. Avlösarservice beviljas med visst antal timmar alternativt dygn per kalendermånad. En individuell bedömning och prövning av behovet görs alltid.

Korttidsvistelse 9 § p 6 LSS

Syftet med korttidsvistelse är att anhöriga ska få avlastning samt att ge möjlighet till rekreation och miljöombyte för den enskilde. Insatsen kan ses som ett led i ökad självständighet för barn/ungdomar/vuxna som bor i föräldrahemmet. Insatsen ska ge stimulans för utveckling och ökad självständighet för ungdomar och vuxna som bor i föräldrahemmet. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska utformas så att det känns meningsfullt för den enskilde. En individuell bedömning och prövning av behovet och omfattning av insatsen görs alltid. Till små barn beviljas insatsen restriktivt då en lämpligare insats så som avlösarservice i hemmet först kan prövas. Korttidsvistelse är vanligtvis en regelbunden återkommande insats som ges några dagar/dygn per månad. För personer med mycket omfattande behov ges insatsen i maximalt 15 dygn per kalendermånad.

Har den enskilde behov av hjälp/stöd med dagliga medicinska insatser eller habiliteringsinsatser, utförs sådana av personal genom egenvård. Detta innebär att behandlande personal inom hälso- och sjukvården ska skriva ett egenvårdsintyg om att dessa insatser kan utföras av Kortebos personal under korttidsvistelsen.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt 9 § p 7 LSS

Rätten till skolbarnomsorg för alla barn som går i skolan gäller vårterminen ut samma år som barnet fyller 13 år oavsett årskurs. Ungdomar med funktionsnedsättning kan även efter att skolbarnomsorgen upphör behöva tillsyn och stöd för att få en meningsfull sysselsättning före och/eller efter skoldagen samt under skollov. Syftet med korttidstillsyn är att ge tillsyn utanför hemmet till skolungdomar vars föräldrar förvärvsarbetande/studerar.

Har den unge behov av hjälp/stöd med dagliga medicinska insatser eller habiliteringsinsatser, utförs sådana av personal genom egenvård. Detta innebär att behandlande personal inom hälso- och sjukvården ska skriva ett egenvårdsintyg om att dessa insatser kan utföras av Kortebos personal under korttidstillsynen.

Bostad med särskild service

Bostad med särskild service för barn 9 § p 8 LSS

Socialtjänstens ska verka för och skapa förutsättningar för att barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska kunna växa upp i sitt föräldrahem. Boende i familjehem eller bostad med särskild service är en insats som kan komma i fråga först om barnet, trots stödinsatser i hemmet, inte kan bo kvar. Boendet ska vara utformat så att det ger barnet eller den unge goda möjligheter till ett regelbundet umgänge med föräldrar, syskon och andra närstående. Bostad med särskild service för barn är en heltäckande insats. Insatsen gäller fram tills att ungdomen slutar gymnasiet.

Ett skäl till behov av bostad med särskild service är att barnet eller den unge på grund av studier behöver bo på annan ort och då är i behov av bostad med särskild service. Insatsen kan pågå upp till att skolgången inom det allmänna skolväsendet för barn och ungdomar upphör. Liksom vid insatsen familjehem enligt LSS är det viktigt att vården regelbundet följs upp och att utvärdering sker mot de mål som gäller för insatsen. Samarbete och återkommande kontakt med vårdnadshavarna är viktigt för att underlätta deras inflytande och medbestämmande.

Bostad med särskild service för vuxna 9 § p 9 LSS

Syftet med insatsen bostad med särskild service är att ge vuxna personer som omfattas av lagen en möjlighet att leva ett självständigt liv och bo i en egen bostad. I insatsen ingår att den enskilde får stöd att genomföra dagliga aktiviteter såväl i som kring bostaden. I insatsen ingår omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Stödet utformas efter den enskildes behov. Insatsen ska ge den enskilde ett boende som leder till god livskvalitet och utvecklar den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Tre olika huvudformer av bostad kan urskiljas:

Gruppboestad

Gruppboestäder är till för personer med funktionsnedsättning som inte klarar ett eget boende eller boende i en serviceboestad. Gruppboestäder är till för personer med ett stort behov av tillsyn och omvårdnad. I en gruppboestad kan de enskilda få stöd och hjälp från personal som finns tillgänglig dygnet runt. Boestäderna består av ett litet antal lägenheter med tillgång till gemensamhetslokaler i direkt anslutning.

Serviceboestad

Serviceboestäder består av enskilda lägenheter lokaliserade i ett bostadsområde. I närheten av bostaden ska det finnas tillgång till personal och gemensamma utrymmen. Serviceboestäder är till för

personer som behöver en individuellt anpassad bostad men som inte har ett omfattande behov av tillsyn och omvårdnad. Serviceboende kan för vissa personer med funktionsnedsättning vara en lämplig mellanform av bostad - mellan ett självständigt boende i egen lägenhet och en lägenhet i gruppboende.

Annan särskilt anpassad bostad

Med "annan särskilt anpassad bostad för vuxna" avses en bostad med viss grundanpassning till funktionsnedsatta personers behov men utan fast bemanning. I denna boendeform ingår inte omvårdnad och inte heller fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Den enskildes behov av stöd och service kan då tillgodoses med andra insatser så som personlig assistans och ledsagarservice enligt LSS eller hemtjänst och boendestöd enligt SoL. Det är inte ett krav att enskilda behöver personalstöd för att få en särskilt anpassad bostad, däremot ingår alltid själva bostaden i insatsen. Om personen redan har en egen bostad som behöver anpassas kan den enskilde ansöka om bostadsanpassningsbidrag.

Daglig verksamhet 9 § p 10 LSS

Syftet med daglig verksamhet är att erbjuda deltagaren stimulans, gemenskap och utveckling på den enskildes egna villkor samt främja delaktighet i samhället. Daglig verksamhet ska bidra till en trygg och utvecklande miljö utifrån den enskildes förmågor och behov med en möjlighet till att senare få en anställning med lönebidrag eller förvärvsarbete.

Insatsen kan beviljas till personer som omfattas av personkrets 1 och 2. Daglig verksamhet omfattar personer i yrkesverksam ålder, från 18 år och så länge personen har rätt att kvarstå i anställning enligt Lagen (1982:80) om anställningsskydd. Innan beslut fattas om insats i form av daglig verksamhet är det viktigt att pröva möjligheten till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller möjlighet till studier. Arbetsförmedlingen ska först uttömma sina resurser innan eventuellt beslut gällande daglig verksamhet fattas. Möjlighet till annan sysselsättning bör sedan prövas regelbundet under pågående insats.

Habiliteringsersättning

Habiliteringsersättning utbetalas av kommunen till enskilda som deltar i daglig verksamhet. Syftet är att aktivt stimulera den enskilde att delta i verksamheten.

Individuell plan enligt LSS och Samordnad individuell plan (SIP)

Individuell plan (IP) och Samordnad individuell Plan (SIP) är två viktiga verktyg för enskilda som har rätt till insatser enligt LSS. En beskrivning av de båda planerna följer nedan.

Individuell plan (IP)

Enskilda som blivit beviljade insatser enligt LSS har rätt att få en individuell plan. Planen syftar till att göra den enskilde delaktig och ge den möjlighet att påverka de insatser som behövs. Den enskilde bestämmer själv vad planen ska innehålla och vilka som ska vara med när den skrivs. En individuell plan är den enskildes plan och handlar om dennes liv och vardag. Ansökan om individuell plan görs hos kommunen.

Samordnad individuell plan (SIP)

Enskilda som har behov av insatser från både hälso- och sjukvård och socialtjänsten kan begära att få en SIP. SIP utformas utifrån den enskildes behov och syftar till att samordna och göra det tydligt vem som ansvarar för olika insatser. Den enskilde bestämmer själv vilka som ska vara med när planen upprättas. Både kommunen och regionen ansvarar för att uppmärksamma behov av och upprätta en SIP.